



**Reformarea justiției și
combaterea corupției**

SINTEZĂ



Septembrie 2024

Această publicație este finanțată printr-un grant oferit de Departamentul de Stat al Statelor Unite ale Americii. Opiniile, constatările și concluziile formulate în document aparțin CRJM și nu reflectă în mod necesar poziția Departamentului de Stat al Statelor Unite ale Americii.



PREFAȚĂ

Această sinteză prezintă principalele subiecte, provocări și recomandări discutate în cadrul celei de-a 6-a ediții a Forumului „Reformarea Justiției și Combaterea Corupției”, care a avut loc la Chișinău pe 10 și 11 septembrie 2024. Organizat de Centrul de Resurse Juridice din Moldova (CRJM) – unul din principalele centre de cercetare și analiză juridică din Republica Moldova, cu sprijinul Ambasadei SUA prin intermediul Programului INL, forumul a reprezentat o importantă platformă de dialog și dezbateri profesionale între actorii-cheie din sectorul justiției, decidenți politici, experți din societatea civilă și parteneri de dezvoltare. Evenimentul a avut drept scop identificarea unor strategii practice eficiente pentru impulsivarea reformelor ce vizează justiția și lupta anticorupție din Moldova.

Sinteza vizează cu acuratețe principalele discuții. Pentru o imagine comprehensivă a tuturor dezbaterilor și a concluziilor, vă îndemnăm să vizionați [înregistrarea video a evenimentului](#).

Privind spre următoarele ediții ale Forumului, CRJM este în căutarea activă a partenerilor interesați să contribuie la organizarea evenimentului de anul viitor. Dacă sunteți interesați să susțineți această inițiativă importantă pentru consolidarea democrației din Republica Moldova, lăsați-ne un mesaj la adresa electronică ilie.chirtoaca@crjm.org.

Cu înaltă considerație

Ilie Chirtoacă

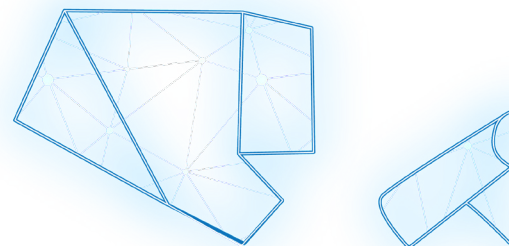
Președinte

🏠 str. A. Șciusev 33, Chișinău MD-2001, Republica Moldova

☎ +373 69 402471

🌐 www.crjm.org

[Facebook](#) | [Twitter](#) | [LinkedIn](#) | [Ok](#) | [Instagram](#) | [YouTube](#)



SEMNALE POLITICE

■ ANGAJAMENT POLITIC FERM ÎN FAVOAREA REFORMELOR, ÎN POVIDA SUBESTIMĂRII EFORTURILOR NECESARE.

Președintele Parlamentului, Igor Grosu, liderul partidului de guvernare, care deține majoritatea în Parlament, a reafirmat angajamentul ferm al mediului politic de a continua reforma în sectorul justiției. El a recunoscut că eforturile necesare au fost subestimate, însă a subliniat că intenția este ireversibilă, chiar dacă sistemul opune rezistență. Acesta a mai subliniat faptul că reformele ce vizează justiția și lupta împotriva corupției sunt dictate de nevoile interne, nu de presiuni din exterior. Grosu a setat așteptări înalte, menționând că toate reformele trebuie să contribuie la îndeplinirea criteriilor de aderare la Uniunea Europeană până în 2028.

■ ÎNCEPEȚI LUCRUL CU CE AVEȚI

Președintele Parlamentului a mai subliniat necesitatea utilizării eficiente a resurselor disponibile, chiar dacă condițiile nu sunt ideale¹, recunoscând limitele resurselor umane, a infrastructurii sau a salariilor în întregul sector public și în sectorul justiției. Igor Grosu a remarcat că creșterile salariale în justiție vor depinde de performanțe, notând că sprijinul din bugetul de stat va depinde și de raportul dintre investigații și recuperarea activelor. Grosu a făcut apel la curaj în interiorul sistemului pentru a produce schimbări fundamentale.

■ STATUL DE DREPT – PIATRĂ DE TEMELIE ȘI SUPTOR PENTRU CAMPIONII ANTICORUPȚIE

Nina Maria Fite, Chargé d'Affaires în cadrul Ambasadei SUA la Chișinău, a îndemnat Moldova să-și asume angajamentul în crearea unei societăți bazate pe statul de drept, în care nimeni nu se află deasupra legii, aceasta fiind aplicată consecvent și imparțial. Ea a subliniat importanța alinierii Republicii Moldova la standardele europene și a accentuat necesitatea colectivă de a susține și de a eficientiza reformele ce se află în desfășurare. Suplimentar, Nina Maria Fite a făcut apel la consolidarea susținerii campionilor anticorupție din sectorul public, din societatea civilă și din mass-media, pentru a consolida mecanismele de supraveghere de către societate și pentru a descuraja corupția.

■ ACȚIONAȚI CU PRECAUȚIE PENTRU A IMPLEMENTA CORECT REFORMELE

Ambasadorul Uniunii Europene la Chișinău, Jānis Mažeiks, a recunoscut progresele în reformarea justiției și combaterea corupției. El a recomandat o „abordare prudentă”, întrucât un astfel de ritm metodic este o decizie strategică pentru a asigura sustenabilitatea și eficiența reformelor. Apelul său a fost de a comunica publicului aceste perspective, încurajând cetățenii să vadă această abordare nu ca o întârziere, dar ca un angajament de a securiza schimbări semnificative și de durată în sectorul justiției.

¹ Pentru mai mult context: <https://tv8.md/2024/08/01/guvernul-s-a-razgandit-procuratura-anticoruptie-nu-se-muta-deocamdata-la-casa-noua/262753>.

STATUL DE DREPT

PIATRA DE TEMELIE

Principalele rezultate

Componențe evaluate și resetate ale CSM și CSP

Etapa 1 (pre-vetting): completă în proporție de 95%, cu o rată de promovare de 41%²

Etapa 2 (evaluarea judecătorilor): 36 de candidați evaluați, cu o rată de promovare de 50%³

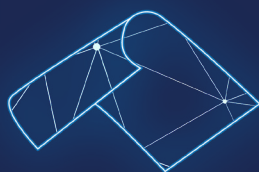
Etapa 3 (evaluarea procurorilor): 29 de candidați evaluați, cu o rată de promovare de 44%⁴

O nouă lege cu privire la Curtea Supremă de Justiție

5 judecători care au promovat evaluarea externă au fost numiți la Curtea Supremă de Justiție

A fost aprobată o nouă hartă judecătorească

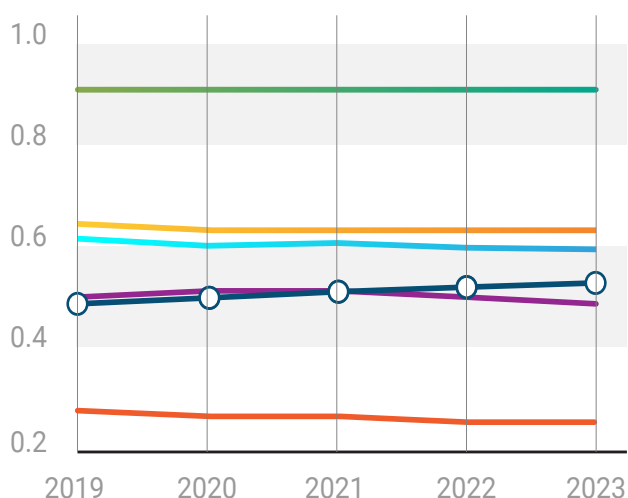
- 2 Rata de promovare variază în funcție de tipul de candidați (de exemplu, candidați judecători și procurori comparativ cu candidații din afara sistemelor). Dintre cei 49 de candidați pentru CSM, 28 erau candidați judecători, iar 21 erau non-judecători. În ansamblu, 29% dintre toți candidații au reușit să promoveze evaluarea. Rata de promovare pentru judecătorii de carieră a fost de doar 18%, în timp ce 9 din 21 de candidați non-judecători (43%) au trecut evaluarea. În ceea ce privește procurorii, 45% dintre candidați au trecut evaluarea. Dintre cei 20 de candidați (17 procurori și 3 non-procurori), 9 au reușit să promoveze evaluarea (45%), în timp ce 11 nu au trecut. Dintre procurorii de carieră, 7 au promovat evaluarea (41%), iar din cei 3 non-procurori, 2 au trecut evaluarea cu succes.
- 3 Rata de promovare reflectă activitatea din primele 15 luni ale Comisiei Vetting, bazată pe candidații care au fost evaluați. Această rată poate varia pe măsură ce evaluările pendinte sunt finalizate și noi candidați sunt integrați în proces.
- 4 Similar, rata de promovare reflectă activitatea Comisiei de Evaluare a Procurorilor în primele 9 luni de funcționare.



CE SE ÎNTÂMPLĂ?

După debarcarea regimului oligarhic în 2019, când aproape toate instituțiile de stat erau controlate de cleptocrați, Moldova s-a angajat într-un amplu proces de reformă. După alegerile parlamentare anticipate din 2021, autoritățile au anunțat o reformă ambițioasă a sectorului justiției, bazată pe 3 piloni principali: independența, eficiența și administrarea performantă a justiției.⁵

Indexul Statului de Drept (WJP) 2019-2023



○ Moldova
○ Ucraina
○ Danemarca
○ România
○ Georgia
○ Venezuela

primul loc ultimul loc

Chiar dacă reforma abia se află în desfășurare, iar impactul complet ar putea fi evaluat în 2025, rezultatele preliminare sunt promițătoare. Doar în ultimii ani, Republica Moldova a urcat 15 poziții în „Indexul Statului de Drept” realizat de World Justice Project (WJP) poziționându-se pe locul 68 din cele 142 de state analizate, în timp ce în anul 2020 ocupa locul 82.⁶

Elementul central al strategiei de reformare a justiției este evaluarea externă a judecătorilor și procurorilor, cunoscută drept procesul de „vetting”.⁷ În cadrul procesului de evaluare este analizată etica și integritatea judecătorilor și procurorilor din ultimii 10-15 ani. Evaluarea este realizată de comisii independente formate fiecare din câte trei experți naționali și trei experți internaționali. Componenta comisiilor este numită de Parlamentul Republicii Moldova

cu votul a 3/5 din voturile deputaților. Membrii naționali ai comisiilor sunt propuși de fracțiunile parlamentare, iar membrii străini sunt propuși de partenerii de dezvoltare.

Această reformă este implementată în trei etape:

- Evaluarea candidaților pentru funcțiile de membru în Consiliul Superior al Magistraturii (CSM) și în Consiliul Superior al Procurorilor (CSP);
- Evaluarea judecătorilor Curții Supreme de Justiție;
- Evaluarea completă (full-vetting), care include evaluarea judecătorilor și procurorilor care ocupă funcții de conducere, precum președinții judecătorilor și procurorii-șefi.

Nepromovarea evaluării din prima etapă înseamnă descalificarea din concursul pentru ocuparea funcțiilor în CSM și CSP sau în colegiile specializate, fără a produce alte efecte. Judecătorii și procurorii care promovează evaluarea continuă să-și exercite funcțiile, iar în 2023 a fost decisă majorarea salariilor lor cu până la 60%. Cei care nu promovează evaluarea în etapele 2 sau 3 sunt demiși și primesc interdicția de a ocupa funcția de judecător, procuror sau alte funcții publice pe un termen de la 5 la 7 ani. Totodată, ei pierd dreptul la indemnizația unică de concediere și dreptul la pensia specială.

În septembrie 2024, prima etapă – pre-vettingul era completă în proporție de 95%, având evaluate și resetate componentele CSM și CSP, iar celelalte două etape sunt în desfășurare.



5 Strategia privind asigurarea independenței și integrității sectorului justiției pentru anii 2022-2025 și Planul de acțiuni pentru implementarea acesteia: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=129241&lang=ro.

6 Indexul Statului de Drept (WJP) Rule of law index: <https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/country/2023/Moldova/>.

7 Pentru o mai bună înțelegere a reformei privind evaluarea externă în Moldova, consultați ghidul realizat de Institutul CEELI cu privire la evaluarea externă (Capitolul Moldova): <https://ceeliinstitute.org/assets/resources/ceeli-guidelines-judicial-vetting.pdf>.

CE FUNCȚIONEAZĂ?

Procesul de evaluare a scos la iveală probleme serioase în rândul judecătorilor și procurorilor, precum diferențe substanțiale între veniturile oficiale și cheltuieli, care, uneori, ajung la milioane de lei. Totodată, s-a descoperit că a fost ascuns prețul real de procurare a bunurilor, eschivarea de la plata taxelor și a impozitelor, împrumuturi nejustificate la rate preferențiale, surse de venit dubioase și deținerea proprietăților prin intermediari sau rude, care nu au fost capabile să-și justifice averea oficială. Este de remarcat faptul că asemenea ilegalități n-au fost sesizate niciodată prin intermediul mecanismelor de evaluare existente, precum inspecția judiciară sau colegiile responsabile de cariera judecătorilor și procurorilor din cadrul CSM și CSP.

Potrivit unui raport de monitorizare al ODIHR, prima fază a evaluării externe (pre-vetting) a fost, în general, obiectivă, corectă, profesionistă și în mare măsură în corespundere cu drepturile omului și principiile supremației legii.⁸ Cu toate acestea, mai multe aspecte necesită atenție sporită, precum transparența procesului de evaluare și securitatea juridică pentru candidați.

Chiar dacă evaluarea externă cauzează perturbări pe termen scurt, procesul reprezintă o oportunitate pentru o reformă semnificativă care va contribui în timp la sporirea integrității, independenței și încrederii publice în sistemul de justiție din Moldova. Evaluarea externă a justiției poate contribui la rezolvarea uneia dintre problemele-cheie – nivelul scăzut de încredere a cetățenilor în sistemul judecătoresc⁹, însă doar evaluarea nu este suficientă – încrederea trebuie câștigată. Pentru a atinge acest obiectiv, procesul trebuie să fie transparent, cu o comunicare clară a rezultatelor și importanței acestora.

CARE SUNT PROVOCĂRILE?

În 2023, evaluarea judecătorilor Curții Supreme de Justiție și a candidaților la funcția de judecător al Curții Supreme de Justiție a condus la demisii în masă. Circa 90% din judecătorii CSJ (22 din 25) au plecat din sistem. În 2024, evaluarea judecătorilor de la Curtea de Apel Chișinău a generat automat demisia a 50% din judecători (20 din 40). Gestionarea acestei crize de personal prin detașarea temporară de către CSM a judecătorilor din cadrul judecătoriilor inferioare la CSJ și CA Chișinău a adăugat o povară administrativă semnificativă asupra sistemului judecătoresc.

Viteza de desfășurare a evaluării externe este o altă provocare, dat fiind faptul că pentru fiecare candidat sunt necesare minim șase luni pentru a finaliza procesul de evaluare – un interval de timp caracteristic pentru toate cele trei comisii. Mai mulți factori interdependenți contribuie la extinderea acestei perioade. Unul dintre aceștia este lipsa de personal, care continuă să împiedice în mod constant analiza dosarelor. Această provocare a fost agravată de recrutarea personalului Comisiei Pre-Vetting de către celelalte comisii, atunci când a început etapa a doua a reformei – evaluarea judecătorilor Curții Supreme de Justiție.



⁸ Raportul OSCE/ODHIR privind evaluarea (pre-vetting) a candidaților la funcția de membru al CSM. <https://www.osce.org/files/f/documents/c/8/554131.pdf>

⁹ Încrederea publicului în justiție a rămas constant scăzută în ultimele două decenii din cauza problemelor sistemice, a ingerințelor politice, a corupției și a lipsei de transparență și responsabilitate. Studiile și rapoartele au arătat că mai puțin de 20% dintre moldoveni au avut încredere în sistemul judiciar în diverse momente pe parcursul ultimilor zece ani, plasându-l printre cele mai scăzute sisteme din Europa.

DE CE EVALUAREA EXTERNĂ DUREAZĂ ATÂT DE MULT?

- **Lipsa de personal calificat:** insuficiența resurselor umane.
- **„Mormane de informații”:** volum uriaș de date, tranzacții bancare din ultimii 10-12 ani.
- **Dependența:** lipsa de cooperare din partea altor instituții.

„Evaluarea justiției are potențialul de a deveni o practică standard în întreaga Uniune Europeană; este ceea ce solicită societatea. Moldova nu este singură în acest parcurs – aceasta și-a învățat lecțiile, iar legislația sa este una destul de avansată. Moldova poate avea încredere în acest proces, iar comisiile de evaluare au oportunitatea de a-și demonstra valoarea”

Saskia de Vries,
membră internațională
a Comisiei de Evaluare
a Procurorilor

- **Candidați necooperanți:** lipsa de cooperare din partea subiecților evaluării.
- **Schimbarea politicilor:** precum politica de păstrare a informațiilor de către Poliția de Frontieră.
- **Necesitatea traducerilor:** pentru experții internaționali din cadrul comisiilor.
- **Contestațiile:** reluarea evaluărilor presupune acumularea informațiilor și dovezilor suplimentare.
- **Presiunea:** apariția intereselor politice, personale sau de grup

Complexitatea cauzelor contribuie în continuare la întârzieri – colectarea, examinarea și analiza datelor necesită timp în mod inerent. Rețineri suplimentare apar și din necesitatea de a traduce documentele pentru membrii internaționali din comisii, dar și din cauza volumului mare de informații solicitate de la subiecții evaluării, precum și de la părțile terțe. De asemenea, unii candidați manifestă lipsă de cooperare, întârziind și mai mult procesul. Alți factori externi, precum solicitările de informații de la organele de urmărire penală sau de la instituții private, care nu răspund solicitărilor sau răspund lent, complică și mai mult procesul de evaluare.

Evaluarea justiției se confruntă cu rezistență, inclusiv cu încercări de a discredita acest proces¹⁰. Adicional, comisiile de evaluare nu au la dispoziție suficiente modele de practici, iar necesitatea de a se conforma hotărârilor CSJ a reprezentat un nou nivel de complexitate, impunând colectarea de dovezi suplimentare și o analiză juridică mai riguroasă.

Având în vedere aceste provocări, comisiile de evaluare trebuie să găsească un echilibru între necesitatea de a asigura meticulozitatea și calitatea evaluărilor versus presiunea de a accelera procesul, respectând limitele de timp. Întrucât procesul ar trebui să fie finalizat până în decembrie 2025, cu preluarea ulterioară a responsabilităților de evaluare de către

CSM și CSP, rămâne incert dacă autoritățile vor reuși să se încadreze în acest termen-limită sau dacă noul Guvern, care va fi numit în 2025, va alege să continue sau să modifice acest exercițiu unic și extraordinar.

În pofida acestor provocări, procesul de evaluare reprezintă o oportunitate esențială pentru a consolida integritatea, independența și încrederea publică în sistemul de justiție din Republica Moldova. Această experiență ar putea servi drept precedent și model pentru inițiative similare în țările europene, demonstrând că astfel de reforme judiciare riguroase și transparente sunt atât necesare, cât și realizabile.

CE TREBUIE FĂCUT ÎN CONTINUARE?

- **Finalizarea primei etape (Pre-vetting)** și avansarea în celelalte două etape ale evaluării externe, inclusiv operaționalizarea colegiilor de disciplină și de evaluare a judecătorilor și procurorilor.
- **Modificarea legilor privind evaluarea externă** pentru a impune o cooperare mai eficientă din partea autorităților relevante, atât din sectorul public, cât și din sectorul privat, care nu au fost receptive sau au îngreunat procesul de colectare a informațiilor necesare.
- **Evaluarea fezabilității privind reintroducerea politicii anterioare privind păstrarea datelor** de către Poliția de Frontieră, având în vedere că aceste date sunt cruciale pentru identificarea potențialelor conflicte de interese.
- **Îmbunătățirea clarității și transparenței procesului de evaluare externă** pentru a spori înțelegerea mai largă și încrederea în acest proces atât din partea subiecților evaluării, cât și din partea publicului.
- **Stabilirea unui dialog continuu** între comisiile de evaluare, partenerii de dezvoltare, autoritățile statului și mass-media, pentru a promova eforturile comune de reformă.
- **Menținerea interesului judecătorilor și procurorilor** de a rămâne în sistem și de a promova cu succes evaluarea externă prin mărirea salariilor și îmbunătățirea condițiilor de muncă, inclusiv prin implementarea sinceră a legii privind harta judecătorească adoptată în 2024.
- **Îmbunătățirea comunicării cu publicul** privind reformele aflate în curs de desfășurare pentru creșterea gradului de conștientizare și a suportului public.
- **Elaborarea unei strategii de exit** prin consolidarea capacităților CSM, CSP și Autorității Naționale de Integritate (ANI), integrând experiența și expertiza obținută de comisiile de evaluare, odată cu finalizarea eforturilor lor. În acest mod va fi păstrat know-how-ul valoros, iar instituțiile menționate vor prelua mai eficient responsabilitățile deținute de comisiile de evaluare.

¹⁰ Procurorii anticorupție doresc să blocheze verificarea integrității lor, chiar și cu prețul încălcării legii <https://crjm.org/procurorii-anticoruptie-doresc-sa-blocheze-verificarea-integritatii-lor-chiar-si-cu-pretul-incalcarii-legii/20973/>

CORUPȚIA

RUPEREA

LANȚURILOR ȘI

RECUPERAREA

ACTIVELEOR

Principalele rezultate

Numirea unui nou procuror general în baza unui concurs transparent

Specializarea judecătorilor din prima instanță pe cazuri de corupție

Introducerea în legislație a mecanismului de condamnare în lipsă

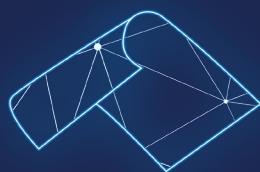
Delimitarea competențelor dintre CNA și PA și majorarea statelor de personal cu aproape 50 de posturi

Suspendarea termenului de prescripție în cauze de corupție și înăsprirea sancțiunilor pentru infracțiunile conexe

Sanțiuni mai stricte pentru finanțarea ilegală a partidelor

Noi mecanisme legale: Acordul de cooperare și acordul judiciar de interes public

Îmbunătățirea cadrului legal pentru avertizorii de integritate

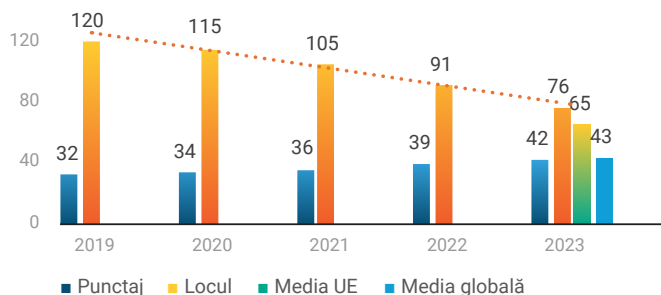


CE SE ÎNTÂMPLĂ?

Corupția rămâne una dintre cele mai mari îngrijorări pentru cetățenii moldoveni, alături de prețurile mari la produse și salariile mici, așa cum este evidențiat în ultimul Barometru al Opiniei Publice.¹¹ La nivel internațional, unele progrese în acest domeniu sunt deja înregistrate: în ultimii 5 ani, Moldova a urcat cu 44 poziții în Clasamentul Indicelui Percepției Corupției elaborat de Transparency International, ocupând în anul 2023 locul 76 din 180 de țări analizate.¹² Chiar dacă acest indicator este un semnal pozitiv, sunt necesare multe eforturi pentru a atinge standardele țărilor din topul clasamentului, precum Suedia sau Danemarca.

Progresul în acest domeniu este crucial pentru procesul de integrare a Republicii Moldova în Uniunea Europeană. Autoritățile par să demonstreze voință politică pentru reformă, fiind lansate diferite strategii și programe naționale¹³, aliniate cu obiectivul general de implementare a planului de acțiuni pentru armonizarea legislației naționale cu legislația UE.

Indicele Percepției Corupției în Moldova
(Transparency International) (2019 - 2023)



În 2023, au fost aprobate o serie de modificări legislative semnificative, precum delimitarea competențelor Centrului Național Anticorupție (CNA) și Procuratura Anticorupție (PA) – două instituții-cheie cu atribuții în prevenirea, investigarea și combaterea corupției. Cel puțin trei runde de amendamente legislative au fost necesare pentru a clarifica și pentru a redefini mandatele și competențele acestor instituții. În noiembrie 2023, Parlamentul a adoptat în lectură finală modificările la Codul de Procedură Penală pentru a consolida capacitățile PA pentru a identifica, investiga și exercita urmărirea penală în cauzele de corupție de nivel înalt. Această inițiativă a fost o consecință a unei legi anterioare care delimita competențele dintre CNA și PA. Legea a intrat în vigoare în martie 2024, iar cele mai recente modificări de clarificare au fost operate

în septembrie 2024. Instituțiile au fost separate din punct de vedere funcțional, în prezent fiind depuse eforturi de consolidare a resurselor umane și de identificare a unui sediu separat pentru PA.

Este încă prea devreme pentru a evalua dacă recenta delimitare a competențelor dintre CNA și PA a creat o bază solidă pentru îmbunătățirea eforturilor de combatere a corupției din Moldova. Deși există o necesitate evidentă de a spori eficiența, transparența și, cel mai important, independența autorităților anticorupție, acestea recunosc că linia de separare dintre „corupția mică” și „corupția mare” este adesea ambiguă, deoarece investigarea corupției sistemice duce frecvent la deconspirarea cazurilor de corupție la nivel înalt. În plus, delimitarea competențelor a lăsat PA cu resurse interne și capacitate tehnică insuficientă pentru a desfășura investigații eficiente.

CE FUNCȚIONEAZĂ?

CSM a decis specializarea unor judecători pe cauze de corupție, iar acțiunea se se pliază parțial pe inițiativa lansată de Președinție de a crea un sistem judiciar anticorupție.¹⁴ Decizia CSM a accelerat ritmul examinării cauzelor și a fost primită pozitiv de procurori. În rezultat, au fost observate îmbunătățiri în eficiența examinării cauzelor. Potrivit autorităților publice¹⁵, circa 120 de dosare penale inițiate de Procuratura Anticorupție au fost repartizate, în faza inițială, către cei nouă judecători specializați în cadrul Judecătoriei Chișinău. Procurorii remarcă îmbunătățiri semnificative în gestionarea acestor cauze și, în special, proceduri mai rapide, ședințe de judecată mai frecvente și viteză sporită în faza examinării probelor. Redistribuirea cauzelor către judecători specializați a condus la o mai bună organizare, asigurând o mai bună pregătire și citare a martorilor, ceea ce denotă o accelerare semnificativă a examinării cauzelor. Este de remarcat faptul că, în prima jumătate a anului, procuratura a anunțat că a înaintat instanțelor de judecată mai multe dosare de rezonanță, inclusiv cauze de corupție la nivel înalt (dosarul Interpol, finanțarea ilegală a Partidului Șor, precum și episoade din fraudă bancară).

11 Institutul de Politici Publice, Barometru Opiniei Publice, Septembrie 2023: <https://ipp.md/wp-content/uploads/2023/09/BOP-2023-Prezentare.pdf>.

12 Transparency International, Indicele Percepției Corupției 2023: <https://www.transparency.org/en/cpi/2023>.

13 Printre altele: Programul național de integritate și anticorupție pentru anii 2024-2028, Programul Național de recuperare a bunurilor infracționale pentru anii 2023-2027.

14 Proiectul de lege privind crearea tribunalului anticorupție înregistrat în Parlament: <https://www.parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactenormative/tabid/61/LegislativId/6597/language/ro-RO/Default.aspx>.

15 Comunicatul de presă al PA: <https://procuratura.md/anticoruptie/en/comunicate/comunicate-de-presa/imbunatatirea-calitatii-si-eficientei-actului-de-justitie-urmare>

Alte evoluții pozitive vizează modificarea amplă a Codului de Procedură Penală, care a consolidat cadrul legal. Modificările au fost operate, de asemenea, pentru a aborda infracțiunile electorale, impunând sancțiuni mai stricte pentru finanțarea ilegală a partidelor politice și extinzând domeniul de aplicare a infracțiunilor de corupție. Suplimentar, în legislație a fost introdus mecanismul condamnării în lipsă, alături de alte proceduri legale precum acordul de cooperare și acordul judiciar de interes public. A fost extins și termenul de prescripție pentru infracțiunile penale, alături de înăsprirea sancțiunilor pentru corupție, spălarea banilor și corupere pasivă. La fel, cadrul legal ce vizează protecția avertizorilor de integritate a fost consolidat prin aprobarea parțială a directivei UE și adoptarea noilor legi, care oferă garanții și protecții sporite, inclusiv reglementări împotriva represaliilor.

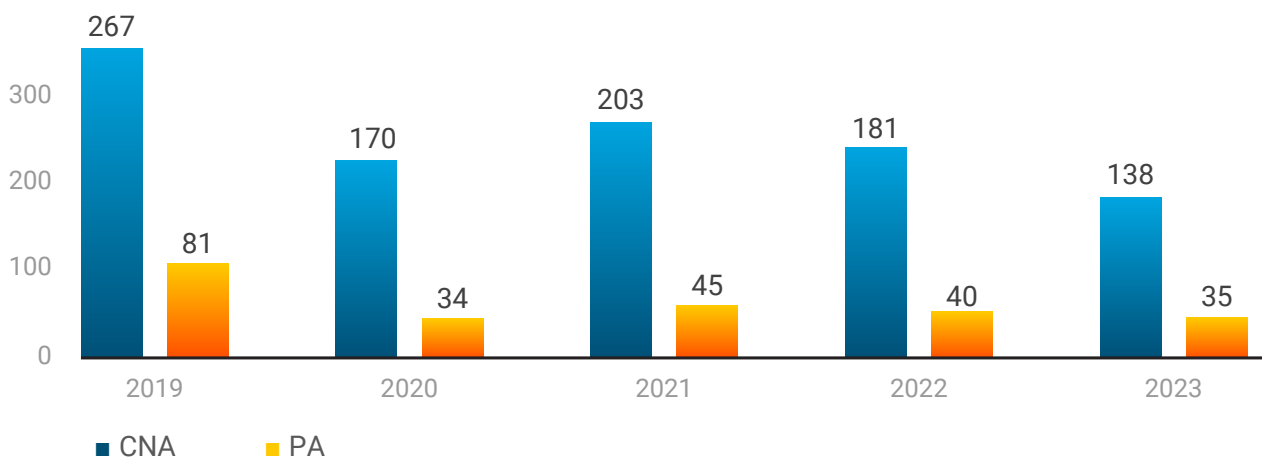
CARE SUNT PROVOCĂRILE?

O legislație bună este o pre-condiție pentru îmbunătățirea rezultatelor în combaterea corupției, dar nu este unicul element necesar. Rămâne de văzut dacă delimitarea competențelor între CNA și PA va aduce succese în acest sens. Deocamdată, statisticile recente arată un declin al unei serii de indicatori. Potrivit raportului Procuraturii Generale, numărul investigațiilor penale inițiate pe cauze de corupție a scăzut de la 723 de cauze în 2022 la 396 de cauze în 2023. Un trend similar poate fi observat și în ceea ce privește numărul de cauze expediate în judecată. Acesta a scăzut de la 221 în 2022 la 173 în 2023. Unicul indicator în creștere este numărul oficialilor de rang înalt anchetați pentru cauze de corupție: de la 13 în 2022 la 18 în 2023. Expunându-se asupra acestor cifre, autoritățile responsabile au evidențiat o reorientare a eforturilor spre colectarea probelor necesare printr-o schimbare a strategiei, care presupune o trecere de la investigarea izolată a cauzelor de corupție la investigarea largă a întregii rețele de corupție și a bunurilor infracționale aferente. Aceste investigații lărgite devin și mai complexe odată cu delimitarea competențelor dintre CNA și PA. O altă posibilă explicație a acestor indicatori este procesul de evaluare externă a procurorilor anticorupție, care este în plină desfășurare. Evaluarea necesită o concentrare suplimentară din partea procurorilor, care le-ar putea distrage atenția de la cauzele pendinte.

„Corupția este un flagel social care amenință securitatea statului și reprezintă un obstacol în procesul de integrare europeană. Combaterea corupției, în prezent, este principala prioritate pentru Republica Moldova”

Stanislav Copețchi,
Secretar de stat,
Ministerul Justiției

Cauze de corupție trimise în judecată, 2019 - 2023



Lipsa resurselor umane este evidentă și în instituțiile anticorupție. Chiar dacă Parlamentul a aprobat creșterea personalului în cadrul PA, rămâne incertă sursa profesioniștilor calificați. Mulți dintre aceștia sunt în prezent angajați ai CNA sau în alte instituții anticorupție, care, de asemenea, se confruntă cu crize de personal și este puțin probabil să se transfere la PA fără garanții suplimentare.

În domeniul recuperării activelor, Agenția de Recuperare a Bunurilor Infraționale (ARBI) menționează că a elaborat un program național care include mai multe de instituții. În ultimii cinci ani, ARBI a solicitat aplicarea sechestrului pentru circa 5 000 de bunuri, evaluate la peste 5,6 miliarde MDL. De la crearea sa în 2018, ARBI a solicitat aplicarea sechestrului pe bunuri în valoare de 9,5 miliarde MDL sau circa 0,5 miliarde USD. Cu toate acestea, mai puțin de 1% din aceste bunuri sechestrate au fost recuperate sau valorificate.

Agenția Națională de Integritate (ANI) întâmpină, de asemenea, provocări în aplicarea confiscărilor. În prezent, există doar două hotărâri judecătorești irevocabile de confiscare a unor părți din avere, însă printr-o altă modalitate de confiscare decât cea prevăzută de legislația actuală. Anterior, CSJ a respins solicitările ANI de a confisca bunurile, argumentând că acest proces trebuie să aibă loc printr-o procedură legală separată, nu în cadrul procedurilor inițiate de demnitarii care contestau actele de constatare ale inspectorilor de integritate.

Averea nejustificată poate fi, totuși, confiscată, însă este necesar un nou set de proceduri. Astfel, până ANI obține o hotărâre judecătorească de confiscare, există riscul ca bunurile în cauză să dispară.

O altă provocare constă în lipsa expertizei judiciare, fiind constatată o criză a specialiștilor care să furnizeze expertiză științifică, întrucât nu există o instituție care să pregătească astfel de experți. Efectuarea expertizei științifice în timpul investigațiilor, la fel ca și expertiza judiciară, este blocată efectiv în anumite situații din cauza lipsei de personal calificat, raportat la numărul mare de solicitări și cereri în acest sens. Această situație afectează toate instituțiile implicate în lanțul de investigare și sancționare a corupției.

Lupta împotriva corupției, de asemenea, este subminată de încercările de a discredita eforturile în acest domeniu și exploatarea oricăror scandaluri sau decizii pentru a pune la dubiu reformele anticorupție.

CE TREBUIE FĂCUT ÎN CONTINUARE?

- **Continuarea eforturilor pentru consolidarea independenței** Procuraturii Anticorupție prin sporirea capacităților și asigurarea cu un sediu propriu.
- **Evaluarea eficienței delimitării competențelor** dintre Procuratura Anticorupție și Centrul Național Anticorupție și efectuarea ajustărilor legislative necesare.
- **Modificarea legii ANI** pentru a permite aplicarea sechestrului odată cu emiterea actelor de constatare pentru a preveni transferul sau vânzarea bunurilor dobândite ilicit.
- **Dezvoltarea cooperării internaționale**, în special în domeniul schimbului de date și stabilirea tratatelor cu statele vecine precum România și Ucraina.
- **Reformarea Centrului de Expertiză Judiciară** pentru atragerea personalului calificat.
- **Consolidarea legislației ce vizează confiscarea civilă și penală**, sechestrarea și valorificarea bunurilor infraționale și reutilizarea lor.
- **Implementarea unui mecanism pentru recuperarea bunurilor infraționale** în corespundere cu Directiva UE din 2024.
- **Adoptarea unei strategii pro-active de comunicare** pe cauzele de corupție, inclusiv actualizări periodice în legătură cu finalitatea acestora.
- **Consolidarea parteneriatului cu societatea civilă** pentru a stimula încrederea publică în instituțiile anticorupție.



DIGITALIZAREA

MODELAREA

JUSTIȚIEI

VIITORULUI

Principalele rezultate

Programul Integrat de Gestionare a Dosarelor (PIGD)

Pilotarea e-Dosar în cauze civile

Sistemul informațional automatizat JUSTAT

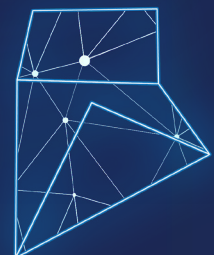
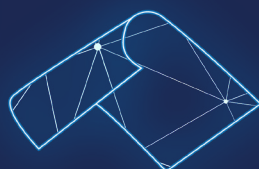
Autentificarea digitală a hotărârilor judecătorești

Utilizarea pe scară largă a videoconferințelor

Proiecte de interconectare și integrare (PIGD + MCONNECT)

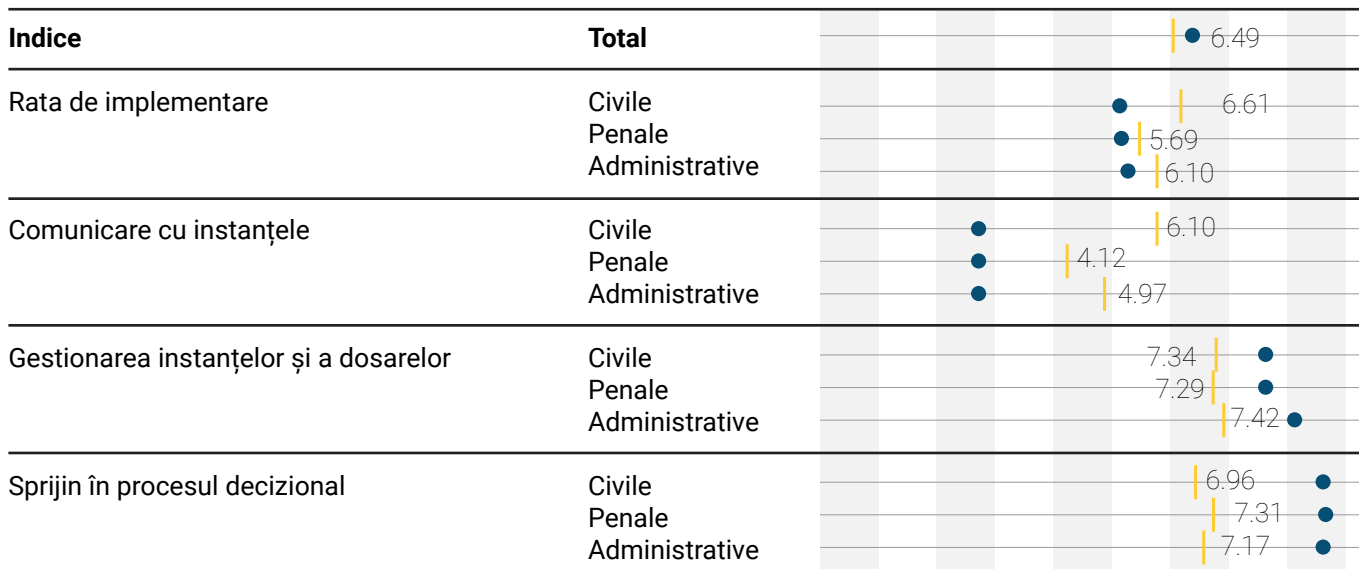
Portal unificat al hotărârilor judecătorești accesibil în format electronic

Digitalizarea serviciilor de apostilă



CE SE ÎNTÂMPLĂ?

Indicele de dezvoltare TIC în Moldova (pe categorii și tipuri de cauze, de la 0 la 10)



Moldova a înregistrat progrese semnificative în integrarea tehnologiilor informației și comunicațiilor (TIC) în cadrul sistemului judiciar, după cum reiese din cele mai recente date colectate de Comisia Europeană pentru Eficiența Justiției (CEPEJ). Cu un scor al indicelui TIC de 6,87, Moldova demonstrează o utilizare relativ avansată a instrumentelor digitale în instanțe, ceea ce o poziționează favorabil în rândul țărilor europene.

Moldova a dezvoltat un sistem informațional amplu pentru sectorul justiției, care include mai multe componente-cheie: Programul Integrat de Gestionare a Dosarelor, e-Dosar judiciar, un sistem de videoconferințe, un sistem de înregistrare audio și un portal unic al instanțelor de judecată.

În general, datele CEPEJ arată că performanța Moldovei în valorificarea TIC în cadrul sistemului său judiciar este lăudabilă. Acest fapt ne evidențiază drept o țară care îmbrățișează progresul tehnologic, aliniindu-l în același timp cadrului său legislativ și măsurilor de evaluare pentru a crea un sistem judiciar mai eficient, transparent și accesibil.

În ceea ce privește digitalizarea, inteligența artificială (IA) este un „cuvânt la modă”, iar sistemul judiciar nu face excepție. Peste tot în lume, mai multe instrumente de IA îmbunătățesc în prezent operațiunile instanțelor prin sporirea eficienței, preciziei și accesibilității. Printre acestea se numără sistemele de anonimizare a hotărârilor judecătorești, aplicațiile de IA pentru soluționarea disputelor, asistența la transcrierea înregistrărilor efectuate în cadrul proceselor judiciare și soluții pentru identificarea electronică și revizuirea documentelor. Analiza predictivă este utilizată pentru a prognoza rezultatele cauzelor și pentru a detecta

modelele care să asiste procesul decizional, în timp ce instrumentele de recunoaștere lingvistică transcriu și traduc procedurile pentru a îmbunătăți accesibilitatea. În plus, IA contribuie la gestionarea digitală mai eficientă a dosarelor și a cauzelor, optimizând funcționarea generală a sistemului judiciar.

Pregătirea Moldovei de a integra IA în diverse domenii rămâne incertă. Moldova a semnat recent Convenția-cadru a Consiliului Europei privind inteligența artificială, drepturile omului, democrația și statul de drept. În plus, Guvernul a prezentat [Cartea albă cu privire la Guvernanța Datelor și Inteligența Artificială](#), document care subliniază viziunea pentru crearea unui ecosistem de guvernanță a datelor și utilizarea IA pentru a stimula creșterea durabilă în Moldova. [Un sondaj internațional](#) de evaluare a acestei pregătiri plasează Moldova pe locul 90 din 193 de țări în ceea ce privește indicele pregătirii pentru guvernare cu IA integrată și pe locul 18 din 20 la nivel regional.

IA oferă oportunități de sporire a eficienței, de reducere a duratei proceselor de judecată, de îmbunătățire a calității și de extindere a accesibilității, transparenței și confortului în sistemele judiciare prin facilități ce vizează caracterul public al registrului electronic, tablourile de bord pentru gestionare și altele. În același timp, digitalizarea și integrarea IA în sistemul judiciar prezintă riscuri semnificative, inclusiv discriminare, probleme legate de protecția datelor, amenințări la adresa securității cibernetice și potențiale încălcări ale dreptului la un proces echitabil. IA poate accentua aceste riscuri, generate de natura sa de „cutie neagră”, lipsa de transparență, dependența de probabilitățile statistice și de prejudecățile inerente.

CE FUNCȚIONEAZĂ?

Mai multe instrumente și sisteme digitale funcționează eficient în sistemul judiciar din Moldova. Sistemul electronic de citare și dispozitivele de înregistrare audio sunt utilizate cu succes pentru a îmbunătăți comunicarea și pentru a ține evidența. Tehnologia de videoconferință este, de asemenea, utilizată pe larg în unele cauze civile, penale și administrative, făcând procedurile judiciare mai eficiente. Sistemul e-Dosar este testat în 15 instanțe și există planuri pentru extinderea folosirii acestuia, ceea ce ar trebui să îmbunătățească gestionarea generală a cauzelor. Sistemul informațional automatizat JUSTAT, care furnizează date privind eficiența sistemului judiciar, ajută autoritățile naționale să optimizeze performanța și transparența instanțelor. Acest sistem generează statistici automatizate, reducând dependența de ținerea evidenței statistice pe suport de hârtie și oferind acces ușor la datele din sistemul judiciar.

Sistemul judiciar beneficiază, de asemenea, de progresele digitale, precum audierea martorilor în regim electronic, care sunt acum permise în temeiul Codului de procedură penală, reducând astfel provocările logistice. Ministerul Justiției dezvoltă o platformă online integrată pentru toți profesioniștii din domeniul juridic, care le va permite acestora să își gestioneze activitățile printr-un cont personalizat. În plus, digitalizarea serviciilor de apostilă a simplificat procesul, iar utilizarea citării electronice, deși doar parțial, a îmbunătățit comunicarea și gestionarea cauzelor în cadrul instanțelor.

„Dacă aș avea posibilitatea – mâine – să implementez e-Dosarul, cu zero hârtie, aș face-o cu ușurință și pot descrie fiecare pas pentru fiecare colaborator al instanței de judecată cu privire la modul de realizare a acestui lucru...”

Andrei OJOGA, judecător, Judecătoria Chișinău



CARE SUNT PROVOCĂRILE?

Transformarea digitală a sectorului justiției din Moldova se confruntă cu mai multe provocări esențiale, care trebuie abordate pentru o tranziție de succes către un sistem modernizat. Una dintre cele mai semnificative provocări este fragmentarea sistemelor informaționale. Aceste sisteme au fost dezvoltate de diferiți dezvoltatori în perioade diferite, ceea ce a dus la lipsa de interconectivitate și la probleme precum nefuncționarea sistemului electronic de gestionare a dosarelor penale. Această fragmentare îngreunează crearea unei infrastructuri digitale unificate și eficiente.

Digitalizarea eficientă necesită, de asemenea, implicarea activă și cooperarea tuturor instituțiilor relevante. Totuși, Agenția de Administrare a Instanțelor Judecătorești, concepută inițial pentru un sistem judiciar „offline”, a trebuit să își asume treptat responsabilități suplimentare legate de digitalizare. Această schimbare a creat dificultăți de coordonare, făcând dificilă gestionarea eficientă a procesului de transformare. În plus, constrângerile financiare și de resurse umane influențează în mod semnificativ ritmul și domeniul de aplicare al transformării digitale. Pentru a implementa și gestiona cu succes noile tehnologii, este necesară atât finanțarea adecvată, cât și prezența unei forțe de muncă specializate.

Utilizarea inteligenței artificiale (IA) în sistemul judiciar ridică probleme etice și practice, inclusiv cu referire la prejudecăți, lipsa transparenței și dependența excesivă de luarea automată a deciziilor. Caracterul de „cutie neagră” atribuit IA poate voala raționamentul din spatele deciziilor, ceea ce face ca asumarea responsabilității și încrederea în aceste sisteme să fie afectată. În timp ce unii judecători experimentează cu IA în sălile lor de judecată, există necesitatea urgentă pentru o politică centralizată care să ghideze aceste eforturi și să asigure o abordare coerentă și responsabilă în cadrul sistemului judiciar.

Confidențialitatea datelor și securitatea cibernetică reprezintă provocări suplimentare. Protejarea informațiilor sensibile și asigurarea protecției împotriva amenințărilor cibernetice sunt esențiale pentru menținerea încrederii publice. Natura opacă a unor sisteme de IA, în care procesele decizionale nu sunt ușor de înțeles, complică și mai mult aceste aspecte, ridicând obstacole în calea menținerii integrității procesului judiciar. Pentru a asigura utilizarea eficientă a noilor instrumente digitale și de IA, este necesară, de asemenea, o instruire cuprinzătoare a personalului judiciar. Fără o formare adecvată, este

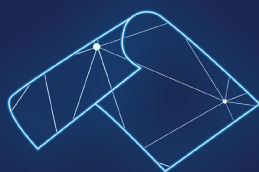
posibil ca aceste tehnologii să nu ofere beneficiile scontate, iar utilizarea lor greșită ar putea duce la complicații.

Digitalizarea, deși oferă numeroase beneficii, aduce și câteva riscuri. Printre acestea se numără decalajele digitale (digital divides), discriminarea, problemele legate de protecția datelor, amenințările la adresa securității cibernetice și potențialele încălcări ale dreptului la un proces echitabil. IA poate amplifica aceste riscuri prin factori precum luarea deciziilor într-o manieră neclară, dependența de probabilitățile statistice și prejudecățile cauzate de automatizare. Abordarea acestor riscuri este esențială, deoarece motivarea solidă rămâne un aspect fundamental al deciziilor judiciare.

CE TREBUIE FĂCUT ÎN CONTINUARE?

- **Creșterea capacității instituționale:** Consolidarea Ministerului Justiției prin înființarea unei noi agenții dedicate digitalizării și administrării judiciare, dotate cu resurse adecvate pentru a-și îndeplini mandatul.
- **Elaborarea unui cadru strategic și alocarea de resurse:** Crearea unui plan strategic cuprinzător pentru transformarea justiției digitale în perioada 2025-2028, axat pe integrarea sistemelor și alinierea la standardele europene, și alocarea de resurse.
- **Prioritizarea interconectării sistemelor:** Concentrarea asupra îmbunătățirii interconectării și interoperabilității sistemelor informaționale existente pentru a crea un mediu digital fără discontinuități în toate instituțiile din cadrul sistemului judiciar.
- **Dezvoltarea colaborării părților interesate:** Consolidarea colaborării între toate părțile interesate, inclusiv judecătorii, procurorii și alte instituții relevante, pentru a asigura punerea în aplicare și utilizarea eficientă a instrumentelor digitale
- **Asigurarea unor sisteme de IA transparente și corecte:** Crearea de sisteme de inteligență artificială cu o documentație clară, supraveghere umană și responsabilitate pentru a atenua prejudecățile și a asigura rezultate echitabile.
- **Îmbunătățirea portalului unic al instanțelor de judecată:** În special, prin explorarea opțiunilor de marcare clară a hotărârilor anulate, pentru a spori transparența și utilitatea portalului.
- **Crearea unei biblioteci digitale pentru judecători:** Dezvoltarea unei biblioteci electronice pentru judecători, care să includă instrumente de IA pentru a ajuta la sinteza datelor și la extragerea informațiilor
- **Consolidarea capacităților prin educație și formare:** Promovarea programelor de educație și instruire pentru a spori înțelegerea și utilizarea eficientă a instrumentelor digitale și a IA în sectorul justiției.
- **Punerea în aplicare a unei guvernante solide a datelor:** Stabilirea unei guvernante solide în materie de date și a unor măsuri de protecție a vieții private pentru a securiza informațiile sensibile și a menține încrederea publicului în serviciile de justiție digitală.

ISTORII DE REZILIENȚĂ MAGNITSKY ȘI GALIZIA



CE SE ÎNTÂMPLĂ?



Știați că Moldova a fost prima oprire pentru o parte semnificativă din cele 230 de milioane USD furați de la poporul rus? Această delapidare masivă a fost descoperită de avocatul rus Serghei Magnitsky, care, după ce a dezvăluit fraudă, a fost încarcerat și, ulterior, ucis în custodia poliției ruse. Sir William Browder KCMG, fondator și director executiv al fondului Hermitage Capital Management și lider al campaniei globale Magnitsky pentru Justiție, a explicat în cadrul Forumului Reformarea Justiției și Combaterea Corupției importanța luptei pentru justiție și responsabilitate. Sir Browder a evidențiat Legea Magnitsky, un instrument legislativ conceput pentru a sancționa persoanele responsabile de corupție sau care acționează împotriva intereselor propriului stat. În 2012, Hermitage Capital Management a dat de urma a cel puțin 50 de milioane USD din aceste fonduri ilicite, transferate din Rusia în Moldova, dezvăluind o rețea mai largă de infracțiuni financiare internaționale.

Daphne Caruana Galizia, jurnalistă malteză de investigații și activistă anticorupție, este, de asemenea, un simbol tragic al pericolelor cu care se confruntă cei care denunță corupția. Caruana Galizia a relatat neîncetat despre crima organizată și despre corupție și a fost asasinată cu brutalitate la 16 octombrie 2017, în timp ce se confrunta cu peste 40 de procese de judecată care urmăreau să o reducă la tăcere. Moartea sa a declanșat proteste pentru libertatea presei și a condus la elaborarea Directivei Uniunii Europene anti-SLAPP (Strategic Lawsuits Against Public Participation) (cunoscută și sub numele de „Legea Daphne”), menită să protejeze jurnaliștii și avertizorii de integritate împotriva acțiunilor judiciare abuzive destinate să suprimă libertatea de exprimare.

Atât Magnitsky, cât și Caruana Galizia ilustrează curajul persoanelor care își asumă riscuri imense pentru a denunța corupția, plătind adesea prețul suprem. Moștenirea lor continuă să inspire reforme globale pentru protejarea drepturilor omului, aplicarea justiției și asigurarea responsabilității.

CE FUNCȚIONEAZĂ?

Unul dintre principalele succese în combaterea corupției și apărarea drepturilor omului a fost introducerea sancțiunilor nominale prin soluții legislative precum Legea Magnitsky. Această lege, adoptată inițial de Statele Unite în 2012 și extinsă la nivel mondial în 2016, oferă guvernelor posibilitatea de a îngheța activele și de a impune interdicții persoanelor implicate în acte de corupție și încălcări ale drepturilor omului. Legea Magnitsky a fost adoptată de peste 35 de țări, devenind un instrument puternic pentru promovarea responsabilității dincolo de frontierele naționale.

Uniunea Europeană a avansat, de asemenea, în apărarea jurnaliștilor și a avertizorilor de integritate, prin Directiva anti-SLAPP, care urmărește accelerarea respingerii proceselor nefondate și tragerea la răspundere a reclamanților pentru prejudiciile cauzate. Aceste măsuri de protecție garantează că jurnaliștii de investigație, precum Daphne Caruana Galizia, au sprijinul juridic de care au nevoie pentru a-și continua activitatea crucială fără teama de consecințe financiare sau juridice.

Mecanismele de sancționare pot fi un instrument eficient pentru identificarea și sancționarea persoanelor implicate în violarea drepturilor omului și în corupție prin înghețarea activelor și impunerea de interdicții de călătorie, în timp ce introducerea legislației anti-SLAPP poate contribui la o mai bună protecție a jurnaliștilor de investigație împotriva răzbunărilor.

CARE SUNT PROVOCĂRILE?

Unul dintre principalele obstacole este ritmul lent sau, în unele cazuri, absența investigațiilor privind corupția la nivel înalt. După cum a remarcat Sir William Browder KCMG, „cele 230 de milioane de dolari furate de la poporul rus și-au găsit prima oprire în Moldova, însă ancheta privind aceste fonduri rămâne incompletă”. O altă provocare este amenințarea persistentă la adresa denunțătorilor, jurnaliștilor și activiștilor care își riscă viața pentru a demasca actele de corupție. Magnitsky a fost torturat și a murit în arest pentru dezvăluirile sale, în timp ce Caruana Galizia s-a confruntat cu ani de hărțuire juridică înainte de asasinarea sa. Aceste cazuri evidențiază nevoia urgentă de protecție și garanții mai puternice pentru cei care vorbesc în public despre asemenea fraude, asigurându-se că nu sunt lăsați vulnerabili în fața răzbunărilor.

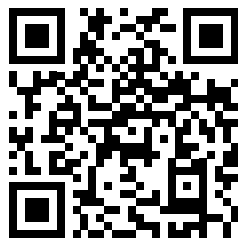
În plus, țări precum Moldova se confruntă cu o corupție sistemică ce nu poate fi eradicată peste noapte. Drago Kos, membru al Comitetului Consultativ Independent Anticorupție, a subliniat că, deși aspirațiile Moldovei de aderare la Uniunea Europeană sunt promițătoare, aderarea în sine nu va rezolva problema corupției. Moldova trebuie mai întâi să își rezolve problemele de guvernare internă și să abordeze influența structurilor oligarhice care tratează fondurile publice drept bunuri personale.

„Am muncit pentru a obține dreptate pentru Serghei Magnitsky, și ceea ce este deosebit de relevant pentru această reuniune de astăzi este să vedem cine a primit banii. Cum au circulat cele 230 de milioane de dolari [...] o mare parte din bani având drept primă oprire Moldova”

Sir William Browder KCMG, fondator și director executiv al fondului Hermitage Capital Management și lider al campaniei globale Magnitsky pentru Justiție

CE TREBUIE FĂCUT ÎN CONTINUARE?

- **Consolidarea protecției avertizorilor de integritate și apărătorilor drepturilor omului:** Implementarea în Moldova a unor prevederi solide pentru protecția avertizorilor de integritate și care oferă recursuri legale pentru jurnaliștii care se confruntă cu procese din categoria SLAPP este crucială.
- **Consolidarea cooperării internaționale și a aplicării sancțiunilor:** Corupția globală necesită un răspuns internațional coordonat prin localizarea și înghețarea activelor, precum și acțiuni de urmărire penală. Moldova trebuie să își remodeleze rolul în cadrul rețelelor financiare pentru a evita să devină un paradis pentru fondurile ilicite.
- **Accelerarea investigațiilor privind corupția:** Guvernele trebuie să accelereze investigațiile privind corupția și să se asigure că organele de aplicare a legii au independența și resursele necesare pentru a acționa. Cooperarea cu jurnaliștii de investigație și cu organizațiile societății civile este esențială pentru descoperirea și eradicarea corupției.
- **Promovarea unei colaborări mai strânse între organizațiile societății civile și guverne:** Organizațiile societății civile sunt parteneri esențiali în promovarea transparenței și a reformelor anticorupție. Moldova ar trebui să își valorifice societatea civilă și expertiza internațională pentru a consolida actul de guvernare.



Puteți susține activitățile
de cercetare și advocacy
ale CRJM printr-o
[donație online.](#)

CENTRUL DE RESURSE JURIDICE DIN MOLDOVA



str. A. Șciusev 33,
Chișinău MD-2001,
Republica Moldova



+373 22 84 36 01
+373 22 84 36 02



contact@crjm.org



www.crjm.org



[crjm.org](https://www.facebook.com/crjm.org)



[crjmoldiva](https://twitter.com/crjmoldiva)

